

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

89199

mu-97

119

2105

БЕРЕГИТЕ КНИГУ!

ОНА СЛУЖИТ НЕ ОДНОМУ, А МНОГИМ.

Возвращайте книгу в
срок, чтобы и другие
могли воспользоваться
ею.

033)

1984

891.99

12-97

u.m.

ՎԵՐՋԱՆՈՅՄԻ ԶԱՅՆԵՐ

—(C)—

8963

ՊՐԲՈՂՐԵՑ ԵՒ ՀՈՂԵՂՐԵՑ

ՔՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

—(C)—

2070

3176

ԳՍՀԻՐԷ

ՏՊԱԳՐ. Ե. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

1901

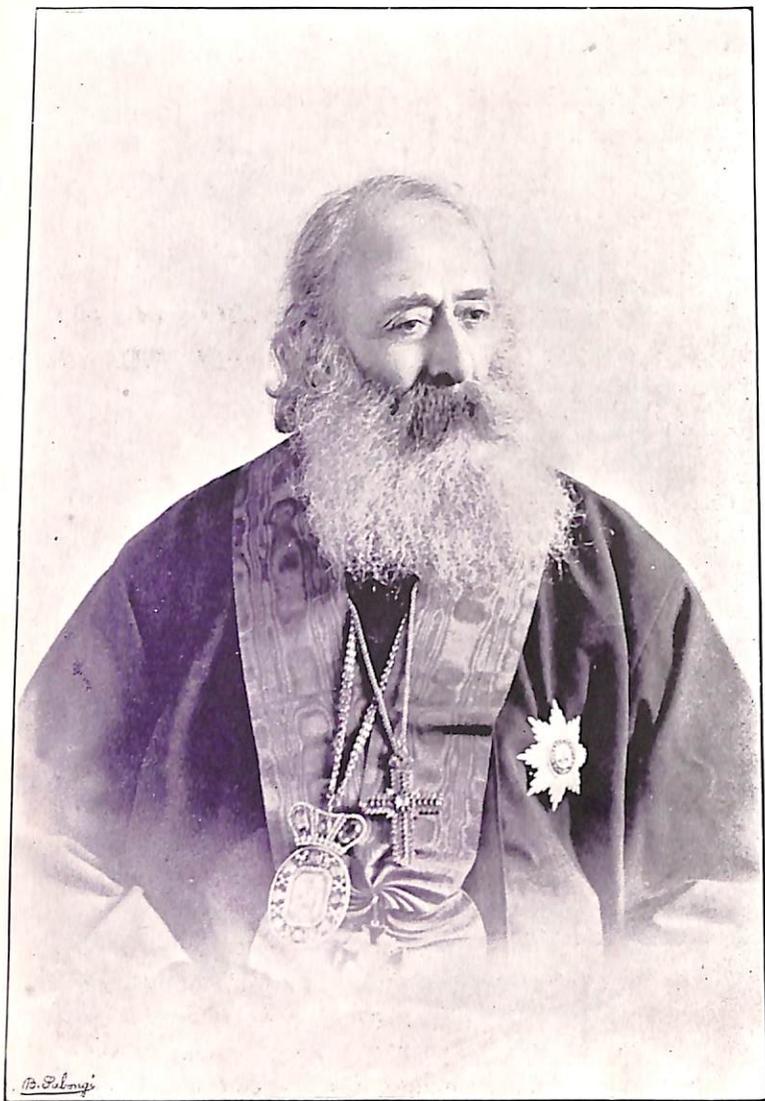
1/2

6.11.20 19 NOV 2011

8105 YAM

2070

12-99

ԵՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԳ

8963

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀՈՓՍՈՒԹԵԱՆ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊՍ-
ՐԻՍՐԻ ԵՒ ՍՐԲՍԶՆԱԳՈՅՆ ԿՍԹՈՒԴՐԿՈՍԻ ԱՄԵՆՅՆ
ՀԱՅՈՅ Տ. Տ. ՄԿՐՏՉԻ Ա. :

Վեհափառ Հայրիկ ,

Մանուկ եի դեռ , երբ վարժարանական սե-
ղաններուն վրայ , օր մը , Ձեր Բարձր ներկայութեամբ
անցուցած ֆենոթիզմներու մեկուն մեջ , զիս կը ֆաջա-
լեռեիք նուիրելով ինձ Ձեր արքայստան մեծագործ վեհօրհն
մակիկն որոշեալ , Ձեր « ՄՍՐԿԱՐԻՏ ԱՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԿՆԻՑ » մակագրեալ զբոնչիկն մեկ օրինակ :

Սակարարի զարդերուս իբրեւ անկեկն քան-
կագիւր , միևնչեւ աշտօր պակաս եւ աշտ սննդագիտ ՄՍՐ
ԿԱՐԻՏԸ : Կեանքիս մեջ քերտն ունեցայ ուրիշ խնա-
կան զոհար ու մարգարիներ . բայց , չցիտեմ ինչո՞ւ ,
չխարոզալայ հաշտուիլ անունց նեւ , ու միևնչեւ վերջը պա-
նեկ . ա՛րդեօք անկեկ ինչ ծախող ու սպասող ժամանակը

ու ղևեր երիխովի անտրուն վրայ վիրաւոր ընկած Հա-
յու արտիկ, որն բոլոր վերերը Չեր սննդի վրայ մարմ-
նաւորած, կրպարակ « առաջ հայցելութեան » :

Տա՛յր Երկինք, որ որպէս Ծերունիկն Սիսեոսի
ի Տաճարին, Չեր Ս. Օծորթունն եւս « Իջնան Բարին »
վրայ ողջագործեր Հայոս արիւնեկն վերածնած առողջ ու
կայստ մանուկն Ազատութիւն » :

Արագին երախտագիտութեամբ սուղեայ
Չերդ Վեհախառ Օծորթունն Արքայուն Աջոյն
մատչելով ի համբոյր,

Մեան Չերդ Վեհախառ Արքայունն
ամենաերախտագիտ սոյսիսին

Հրատարակիչ

ՄԱՌԻ ՊԵՅԼԷՐԵԱՆ (ՍՕՆԷ)

2)15 Յունիս 1931

Գահիրէ

ՎԵՐԸԱԼՈՅՍԻ ԶԱՅՆԵՐ

ԴՅԴՅԱԶ ԳՍՅՈՒԱԶ ԴՅԴ

ՈՂԲԱՅՈՂ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Ինձ համար չէ՛ գերեզման ,
եւ խաչաքարին այն յիշատակ .
Ա՛հ , մեռանի՛մ ես ի մահու գաշտ ,
Կորչի անունս անյիշատակ :

Ինձ համար չէ՛ շքեղ գագաղ ,
Գիազարդին ունայն պատրանք .
Ո՛չ բարեկամք յուզարկաւոր ,
Ո՛չ ընտանիք իմ սրգաւոր :

Այլ ինձ համար կա՛յ մի խոր վիճ ,
Զոր ես ձեռօրրս փոշեցի .
Հազար հազար մեռեալներուն
Մի գերեզման է հողաբլուր :

Հանէ՛ք անձնէս իմ համազգեստ .
Առէ՛ք նըշանս և իմ զէնքերս .
Թողէ՛ք բաժին ինձի միայն
Իմ արիւնտա շապիկ պատան :

Ձինուորի գին չունի պատիւ ,
Յտից քարչեալ ձրգեն ի վիճ ,
Որպէս խրճուճք ի կալոցին
Գիգեալ կուտեն ի բարգոցին :

Մահու գաշտէն ուղևորեալ
Հասինք ահա մեր հանգիստ .
Հանգչեցէ՛ք արդ քուն անխըռով ,
Արեան գաշտի՛ խոնջեալ զինուորք :

Այլ մինչ հնչէ Գարրիէլի փող ,
Շարժի՛ յայնժամ մեր հողաբլուր ,
Եւ մեր յառնեմք ի կեանքս նոր ,
Որպէս արծուի նորափետուր :

Գայ Քրիստոս Տէր գառաւոր ,
Գահերն ամեն կոչին յառեան .
Աղար Աստուած չառնէ՛ անտես
Արեան գաշտի՛ մեծ գառաստան :

Ողջա՛մբ մնաովիք , գուք , սղ զինուորք ,
Կըտակ թողում՝ ձեզ յեա մահուս .
Ես սուր աւի սրբով անկայ
Յուչ առնեմ՝ ձեզ Քրիստոսի բան :

Աստուած բտեղծ զմարդ հողագործ ,
Գաշտի մըշակ աշխատաւոր ,
Անէ՛ճք ձեռին այն չարարուեստ ,
Որ զմարդն արար արիւնտագործ :

Ասեն մարգիկ աշխարհաբան .
— Գայ ժամանակ մեզ սոկեղար ,
Գահերն ամեն գան ի համբոյր ,
Ուխտեն գնել սուրն ի պատեան :

Առիւժ՝ գառնայ հեղ , անմըտունչ ,
Գայլ՝ ընդ գառին շրջին յարօս ,
Արեան գաշտեր ծաղկին շուշան ,
Խաղաղութիւն տիրէ աշխարհ : —

Այդ երա՛զ է , չե՛մ հաւատար .
Ես միտ բերեմ՝ Քրիստոսի բան .
Յարկցեն ազգ ազգի վերայ ,
Աշխարհ գառնայ մի ծով արեան :

Յիսուս, փրկի՛չ խաղաղարար,
 Եկար տեսար Դու մեր աշխարհ,
 Մարդիկ խեղ են և խոլամիտ,
 Դեռ ևս չուսան Աւետարանդ :

Մ՛ի մարմնացեալ սիրոյ հրեշտակ,
 Դու կոչեցիր զմարդիկ եղբայր .
 Տո՛ւր մեզ ըզքոյդ խաղաղութիւն,
 Զոր չկարէ սալ մեզ աշխարհ :

— (o) —

ՈՂԲԱՅԵԱԼ
 ԶԱՆՇԵԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հրեշտակ հոգիս իմ՝ վերայոյց,
 Տարաւ իջուց մեռելոց դաշտ .
 Ո՞ւր է, գիտէ՞ք մեռելոց դաշտ .
 Ի Բաբելոն թէ Հայաստան,
 Հայաստան է, Հայաստան,
 Հայոց աշխարհ և հայրենիք,
 Ուր զսնուեցան անմեղ անպարտ
 Հայ զաւակներ բիւր բիւր հազար :
 Ես շուրջ եկայ մեռելոց դաշտ,
 Հոգիս սրտակց զարհուրանք .
 Կաշախն երես լեցուած էր սղջ
 Մարդոց ցամբած սոկերասօր :
 Ասի՛ . աւա՛ղ, սոկերք հայոց,
 Դուք տի տեսնա՞ք խաչէն յետոյ
 Այն հրաշալի յարութեան օր :

Տեսայ մի տեղ քարակարկառ ,
 Կոյս մի նստած վէրէն կուլար .
 Գերեզման էր քարակարկառ ,
 Ո՛չ գիր սնէր , ս՛չ խաչաքար :

Ասի՛ . ա՛ղջիկ , ինչո՞ւ կուլաս ,
 Ի՞նչ է անունդ , ուստի՞ ես դու ,
 Քաղքրցի՞ ես , թէ գիւղացի ,
 Ի՞նչ բան ունիս մեռելոց գաշա :

Ասաց . — « Սօնէ՛ է իմ անուն ,
 Ես չգիտեմ՝ քաղաքն ինչ է .
 Ես գիւղացի՛ եմ գիւղացի՛ .
 Մըշոյ գաշտի Խորնոյ գիւղէն ,
 Ես այս գաշտին մէջ ծընած եմ՝ ,
 Մեր Եփրատայ գետին եղերք ,
 Ինչպէս պատմեր է ինձ մայրիկս .
 Չեմ մտապեղ ես , կը յիշեմ՝ .
 Նա մինչ կերթար ոչխարին կիթ ,
 Յան ու երկունք բռներ է զինք ,
 Եւ հասնելով Եփրատին ամի .
 Չիս ծներ է ոչջամբ աղջիկ .
 Սուրբ Եփրատին ջրով լուացեր ,
 Ո՛հ , չունելով խանձարութիկ
 Կակուց կանաչ խոտով ծրարեր :

Եւ տուրիկին՝ *) մէջն է գըրեր ,
 Կաթի սափորն հետ տուրիկին
 Ուսին առած գեղն է դարձեր .
 Ես գիւղացի՛ եմ , գիւղացի՛ ,
 Չարքաչ աղջիկ եմ՝ գիւղացի .
 Գու առեմ ես , ինչո՞ւ կուլաս .
 Ես որը մնացի ապա չի լա՛մ : » —

Ասի՛ . Սօ՛նէ , խօսի՛ր դու ինձ ցաւերուդ ճառ ,
 Գուցէ գանեմ ես քեզ մի ճար :
 — « Յաւրս մե՛ծ է , լեռներս՛ւ չափ ,
 Գու չկարես գանել մի ճար .
 Հէրիկս այստեղ ըսպանեցին ,
 Այս քարերուս մէջ ծածկեցին .
 Մէրիկս աւան տարան գերի ,
 Ո՛հ , իմ մէրիկ , անս՛ւշ մէրիկ ,
 Սօնէն թողիր որբ ու մենիկ : » —

Ասի՛ . Սօ՛նէ , չունի՞ս քուրիկ ,
 Որ մենու թեանդ բնիկեր լինի ,
 Եւ վշտերուդ քս վշտակից :
 — « Ա՛հ իմ քուրիկ , նազը՛ս քուրիկ ,
 Որ նշանուած էր Մաշեղին ,

*) Տարիկ կը նշանակի մախադ մշեցոց քսուկ :

Էն էլ հեա մօր գընաց գերի ,
 Որ քրթի տան նա հարս լինի :
 Լքսեց Մուշեղ քաջ մըշեցին ,
 Հեծաւ արագ իւր նրժոյգ ձին .
 Ասաց . կ'երթամ ես ի կըռիւ ,
 Կա՛մ կ'աղատեմ գերի նազլուն ,
 Կա՛մ կը մեռնիմ նորա սիրոյն : » —

Ասի , Սօ՛նէ , չունի՞ս ախպէր
 Բո վերջի յոյս և ապաւէն :

Ասաց . « Ունիմ ես մի ախպէր .
 Կարիճ Զիւան հայրենասէր .
 Նա պատ *) ունէր սօսի նըման ,
 Ուսէն կախէր թուրն ու վահան ,
 Ա՛հ նա թողեց հայրենի տուն ,
 Գընաց օտար երկիր պանդուխտ ,
 Ա՛չ թուղթ ունիմ , ս՛չ բարի լուր ,
 Չգիտե՛մ ո՞ւր է , մեռա՛ւ թէ ողջ : » —

Ասի . Սօ՛նէ , անբա՛ղգ Սօնէ ,
 Աշխրհիս վերէն էլ աէր չունի՞ս :

Ասաց . « Աստուած է , և Զանչե ,
 Որ սրբերուս նա հայր լինի : » —

*) Պատ՝ կը նշանակի կասակ :

Ասի . Զանչե դու ճահաչե՞ս :
 Ասաց . « Միայն անուն լսեմ ,
 Ես սրգեգիր եմ Զանչեին ,
 Աչկերա նորա սրբանոցին : » —

Ասի . Սօ՛նէ , ես լուր ունիմ ,
 Լուրըս վա՛տ է , չկարեմ խօսիլ ,
 Գուժկան լինել խեղճ սրբեկիդ ,
 Եւ վրդովել մատաղ հոգիդ :

— « Խօսի՛ր . բա՛նբեր . դու մի՛ պահեր ,
 Ե՛ս էլ երազ վատ եմ տեսեր .
 Աստուած բարին գարձընէ ,
 Չեմ՝ վրդովիր ու խռովիր .
 Ես վարժած եմ ցաւեր տանիլ .
 Պատեցի քեզ , միթէ մուցսօր
 Ինչե՛ր անցան իմ սև գլխէս ,
 Չկարեմ խոյս տալ ճակատագրէս : » —

Ասի . Սօ՛նէ , ս՛հ և աւա՛ղ . . .

Նոյ դուժ հնչեց Մոսքուայէն .

— Մեռա՛ւ Զանչեւ եւ քաղեցիւ :

Պարծոյ Սօնէն լսեց այս գուժ . . .

Շատ տատանուեց , կանացի՛ ոյժ .

Պահ մի մնաց նա լուռ ու մունջ ,

Ինչպէս արձան սր չի խօսում .

Խտժ աչքերուն զոյգ ակներէն

Հոսեց թափեց աղի արտասուք ,
 Լե լուն բացուաւ , ձայն արձակեց .

« Ա՛հ , ի՛մ Չանչե , մի՛ թէ մեռար ,
 Ո՛չ . անուեղ է անմահ յաւեա .

Հայր և մայր իմ թողին զիս սրբ ,
 Եւ գո՛ւ թողիր Սօնէն քս սրբ : » -

Յայսը հասաւ Սօնէին յօգն ,
 Սօնէն դարձաւ լուրջ և բղղօն .

Սրբեց աչեր դարձուց ի վեր
 Գէպի երկնուց կապոյտ փրբան ,

Կեցցէ՛ , գոչեց , ՅՈՅՍ ու ՀԱԻԱՏ .
 Մեռա՛ւ Չանչե մահկանացուն .

Ողջ եւս Գռ , ո՛վ երկնաւոր Հայր .
 Աստուած գըթած և բարեգար ,

Որ կը հոգաս ճնծրղուկներ ,
 Գու չե՛ս մոռնար քս խեղճ սրբեր :

Ասի . Սօ՛նէ , ես սի դառնամ ,
 Հայսց դաշտի ծաղկրներէն

Քաղէ՛ , կապէ՛ մի ծաղկեփունջ
 Տո՛ւր սր տանիմ քս Չանչեի

Գերեզմանին պըսակ զընեմ :
 Ասաց . « Գիտե՛ս դու շուրջ եկար ,

Մեռելոց դաշտ ծաղիկ չունի՛ .
 Խորչակ փրչեց հարաւ կուսէն ,

Խամրեց թափեց բոյսն ու ծաղիկ .

Ի՛մ վարսերէս փունջ մի հանեմ ,

Ոլորելով պըսակ հիւսեմ ,

Թաց աչքերուս ցօղով թըջեմ .

Տա՛ր Չանչեի անմահ շիրմին .

Ա՛յս է միայն սուրբ յիշատակ

Իւր սղբացեալ հէգ Սօնէին : » -

Հարցուց Սօնէն . « Ո՞վ էր Չանչե ,
 Պատմէ դու ինձ նրկարագիր : » -

Ասի՛ . Չանչե փոքրիկ մարդ էր ,
 Հասակ՝ կարճիկ , ուսեր՝ կուզիկ ,

Հողին՝ բարի , սիրան էր ազնիւ .

Իր ուսումն էր իրաւաբան ,

Միշտ ջատագով ճշմարտութեան .

Բարի խորհուրդ տալ պատրաստ էր ,

Ով սր լինէր նա չէր խնայեր .

Գըրի մըշակ էր մեր Չանչե ,

Տիւ ու գիշեր անխանջ արքնէր ,

Թափէր աչքէն լոյսն ի թղթին .

Թուզթըն լինէր փող ու սկի ,

Սակին փոխէր հաց ու սրնունդ ,

ձարակ լինէր իւր սրբերուն :

Ասաց Սօնէն . « Ափա՛ս , արտո՛ս ,

Պէտք էր Զանչե, որ շահ ապրէր .
 Մեզ որբերուս խընամ տանէր,
 Ասուծոյ կամք օրհնեալ շինի : »
 Ասի . Սօնէ, ողջամբ մընաս,
 Յոյն ու Հաւատ բղքեղ պահեն,
 Հերի՛ք սղբաս, լսո ու կոծես,
 Թո՛ղ գերեզման քարակարկաս,
 Թո՛ղ մեռելոց դաշտի սղբեր,
 Կանցնի՛ ճրվեա, կուգայ դարուն,
 Մեռելոց դաշտ ծաղկազարդի,
 Անջատ, անջատ սակերօտիք
 Շարժին հրաշիւք, կըցին իրար,
 Շունչ մի շնչէ կենդանարար,
 Յառնի կանգնէ մեռելոց դաշտ .
 Սօնէ, չմեռնիս, ապրի՛ս անչափ
 Մինչև հասնիս հարսնութեան օր,
 Մ՛ տայր և ես ողջ մընայի,
 Քո հարսնութեան երգ երգէի,
 Մինչ վերածնին հայոց որդիք,
 Եւ Հայաստան յառնէ փառօք,
 Օրհնեա՛լ է օրն այն յարութեան .
 Ասաց հրեշտակ ի՞նչ առաջնորդ,
 Ե՛ս եմ զաւարթուն աւետարար,
 Ե՛ս ամ հնչեմ յարութեան փող .

Ասաց այս բան և վերացաւ :
 Ասի՛ . հրեշտակ, զիս ո՛ւր թողուս,
 Ա՛ս տա՛ր դու զիս ուստի բերիք :
 Ասաց . « Կա՛ց դու մեռելոց դաշտ,
 Սպասէ՛ առուր հայց ելութեան : »
 Ասի՛ . հրեշտակ, ո՛հ, մինչև ցե՛րբ
 Նստիմ՝ ու լամ ողբանուէր :
 Ասաց . մինչև տեսնաս Աղէզն
 Նոյեան նըշան և ծիածան
 Կամար կապած երկնուց երես
 Մի ծայր Մասիս, միւսն Արազած .
 Եւ Նսային հնչէ պատգամ .
 Այսպէս ասէ Տէր զօրութեանց .
 Այլ ևս հաշտեալ եմ ես ընդ քեզ
 Մ՛զ տառապեալըդ Հայաստան :
 Որ զայս հիւսեց և ողբազրեց,
 Ու ձգին ելաց ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԻԿ .

ԻՍԱՀԱԿԱՅ ԶԵՆՈՒՄՆ

« Որ գփրկական քն օր
 Անարտս պատարագից զեկուսմն
 Յանկիսցաւ Ա.բրահմաւ սեասնեց ,
 Ետեւ Սահակաւ եւ զնծացաւ : »

ՇՆՈՐՉԱԼԻ

Հաւաստի վերջին պահուն
 Երբ Աբրահամ վրանայարկին
 Ներքե հանգիստ ննջէր ի քուն .
 Խիզճըն մաքուր , սիրան անխրոսով ,
 Չէր վրդովէր նորա քուն :
 Չայն մի կանչեց , ձայն հաւուն չէր .
 Չայն երկնային հրեշտակին էր .
 Աբրահամ , Աբրահամ :
 Չարթեւ իսիրյն մեծ նահապետ .
 Ահաւասիկ պատրաստ եմ , Տէր :

Ան սիրելի որդիդ Սահակ,
 Տա՛ր Սաղիմայ բարձանց վերայ ,
 Հա՛ն սլակեղ Տեառն Աստուծոյ ,
 Զոր դու պաշտես և հաւատաս :
 Տէր . քո հրաման միշտ օրհնե՛ալ է .
 Գու ինձ տուիր Սահակ որդիս ,
 Իսկ այժմ յինչն առնել կամիս .
 Օրհնեա՛լ ես դու , օրհնեա՛լ քո կամք .
 Թէ՛ Աբրահամ և թէ՛ Սահակ
 Բոյց են , ո՛վ Տէր , ինչպէս կամիս .
 Զի քո սուրբ կամք բարի է միշտ :
 Տէր , Գու զիտես , ես չեմ մտնար ,
 Ես յուշ բերեմ քո այն խօստումն ,
 Թէ աշխարհիս ազգ և ազինք ,
 Պրտի օրհնին իմ զաւակովս ,
 Այնչափ աճին ու բազմանան ,
 Ինչպէս աւազ ծովափերուն ,
 Եւ կամ երկնոց աստղերուն չափ :
 Ասաց ինքնին Հայր Աբրահամ .
 Բարի Աստուած զոր ես պաշտեմ
 Չառնէ չաչ ինչ իւր ծառային :
 Խորհարգ է այս զոր չգիտեմ .
 Աստուծոյ բան է , ո՛վ զիտէ .
 Ես ծառայ եմ հոգ ու մխիթր ,

Տիրաջ հրաման պէտք է լրտեմ:
 Կրժար մի բան կայ իմ առաջ,
 Ի՞նչպէս ծածկեմ բան Սառայէն:
 Հապա եթէ լսէ՛ Սառան,
 Միթէ թողնու մայրենի դու՛ թ
 Աղջակեղէլ միակ սրգին:
 Կա Իսմայէլ արնէն հանեց,
 Ար իմ Սահակ ժառանգ լինի:
 Հազար անգամ աղաչեցի
 Զրկանք չանել խեղճ Հաքարին:
 Ես զարմացայ երբ Տէր Աստուած,
 Հաւանեցաւ կրնա՞յ խելքին,
 Ինձ հրամայեց որ հեռեիմ:
 Չէ՛. չե՛մ ասեր ես Սառային:
 Ես աի պահեմ այս բան գաղտնի:
 Այլ ինձ ի՞նչ փոյլիմ քննել այս բան,
 Խախտել հաւատս իմ աներկբայ,
 Կամ վարանիլ տարուբերիլ:
 Մի՛թէ ես ծառ եմ հողմովար,
 Եւ կամ մի մարդ թերահաւատ:
 Թէ պակասի Սահակ սրգիս,
 Մնամ անժառանգ և անսրգի,
 Միթէ չկարէ՞ Տէրն իմ կարող
 Ժէս քարերէն հանել սրգիս

Իւր ծառային Աբրահամս:
 Ամուլ պառաւ էր Սառայ կինս.
 Ինչպէս ծընաւ նա աւետեօք
 Իմ անգրանիկ Սահակ սրգիս,
 Չկարէ՞ միթէ կրկին ծնանիլ
 Մի այլ Սահակ նոր աւետեօք:
 Ասաց այս բան հայր Աբրահամ,
 Կապեց գօտին, պնդեց հաւատ,
 Առաւօտու արշալոյսին
 Փայտ կտորեց բարձեց իշուն,
 Ինքն և Սահակ երկու ծառայք
 Կազմ և պատրաստ ելան ճամբայ:
 Գնացին, գնացին մինչ երեք օր.
 Հայր Աբրահամ գիտեց հեռուստ,
 Կա նշմարեց լերան բարձունք,
 Ար լուսատիպ հրեշտակ մի կար.
 Աղջակեղին սուրբ տեղն էր այն:
 Կացէ՛ք, ասաց իւր ծառայեց,
 Սպասեցէ՛ք մինչև դառնամ:
 Ես և սրգեակն իմ Իսահակ,
 Երթամք տեղին այն սրբավայր,
 Երկրորդ եմք Տեառն Աստուծոյ:
 Հայր Աբրահամ էջր թողուց,
 Փայտեր բարձեց Սահակին ուն:

292

Թոյլ սուր ինքնին ես կամային
 Զիս ասրածեմ սեղնի վէրէն ,
 Թեերս պարզեմ խաչանըման
 Այնպէս մնամ անչարժ հանդարտ ,
 Ինչպէս դառնուկ մի անմըռունչ ,
 Դու կատարէ զոճին սուրբ գործ :
 Զէ՛ սրգեա՛կ իմ, թո՛ղ սուր , կապե՛մ .
 Կապանքն ալ իր խորհուրդն ունի :
 Ասաց Սահակ . հնազանդ եմ, հա՛յր ,
 Արա՛, ինչպէս Աստուած և դու .
 Գիտէք ձեր բան և ձեր խորհուրդ :
 Երկինք գեօին , դուք լուռ կացէք ,
 Եւ գիտեցէք զոճիս հանդէս :
 Հայր Աբրահամ մինչ պատրաստ էր
 Զոճին սուրբ գործ փոյթ կատարել ,
 Վերէն երկնից բարձրութենէն
 Գիտեց Աստուածն Աբրահամու ,
 Ասաց Արդւոյն իւր Միածնին .
 Արի՛ ի՞նչա՛ք երուսաղէմ ,
 Վեր սեպերան նստեալ նայիմք ,
 Միտնի լէրան լարձանց վէրէն
 Ես ցոյց տամ քեզ նոյնատօնակ
 Դո հանդերձե սլ Խաչի տօնին :
 Հանդ իստեան է Աբրահամ ,

Պատարագիչ և քահանայ .
 Ո՛վ է օրհներ զինք քահանայ .
 —Մեկքիսէգեկն է օրհներ :
 Տե՛ս դու , ս՛րգեակ , սուր՛ք ոյթ լէն ,
 Խաչիդ նրկարն է Իսահակ :
 Արդին տեսաւ սիրտ գործից ,
 Յահակ կապած սեղնի վէրէն
 Վիզլն պարզած և ունի ի ձիգ .
 Այնպէս պատրաստ էր խեղճ դառնիկ .
 Աչկուռք սղարմ՝ հայէր ի վեր ,
 Ար իբր անխօս աղերս ածէր .
 Ո՛վ Միածին Արդի քս Հօր ,
 Ես էլ իմ հօր միածինն եմ ,
 Դու բարեխօս եղիր առ Հայրդ :
 Ահա հայրն իմ՝ սուր վերուցեր ,
 Ասէ՛ . Աստուած է հրամայեր ,
 Զքեզ ասի զենում ևս սղձակէզ :
 Արասուռչ բան Իսահակին
 Շարժեց ի գութ Սիրոյ սրդին ,
 Մատեաւ խօկոյն աղերս մատուց .
 Հա՛յր իմ՝ քս կամք միշտ արդար է .
 Եւ քս վրձիւն անդարձ է .
 Խաչի վրձարն իմ՝ պարտիրն է ,
 Դու գիտե՛, Հա՛յր , և ես գիտեմ ,

Իսահակայ սղջակիկումն
 Չկարէ փրկել աշխարհ սղջոյն :
 Խեղճ է միակ Սահակ սրբին ,
 Զոր աւետեօք ծընու իւր մայր :
 Հայր Աբրահամ խաղ չըզիտէ .
 Մենք փորձ արինք նա կրօնաւորէ ,
 Եւ ցոյց տայ մեզ իւր մեծ հաւատ :
 Հրաման տուր , Հայր , ի՞նչամ արող ,
 Եւ ազատեմ գառնուկ Սահակ :
 Գիտե՛մ , սրբեա՛կ , սէրդ անհուն է ,
 Արդահատիս դու առ մարդիկ ,
 Գընա՛ , փրկել զենման սրբէն
 Քս նախատիպ այն Իսահակ ,
 Զի քս անուն վաղ կնքած եմ ,
 Դու Փրկիչ ես ազգի մարդկան :
 Իայց զիտե՛ս դու մեր Աբրահամ՝
 Առանց զսճի չկարէ մնալ ,
 Աստուածապաշտ հոգի նորս
 Դուցէ խառփի և սիրտ մընայ ,
 Թէ Տէր Աստուած չընդունեց զսճս :
 Ես հրեշտակին պատուէր տուի
 Ար երկնային մեր հօտերէն
 Մի սխարարտ խոյ և անարատ
 Անուս բերէ Սիօնի բարձունք ,

Եւ Սարեկայ ծառէն կախէ :
 Դու ցոյց տուր այդ Աբրահամ ,
 Թող Սահակայ փոխան զենէ :
 Գիտե՛ս , ս՛րբեակ , Սարեկայ խոյն ,
 Ար կախուած է եղջիւրներէն ,
 Այդ ալ իւր մեծ խորհարդն անի :
 Ժանտ սրբիներ Իսրայէլի .
 Արոց համար էր քս սուրբ կեանք ,
 Պիտի կախեն կեանքդ ի փայտէն
 Ինչպէս խոյիկն այն եղջիւրէն .
 Պիտի տեանան իրենց աչքով
 Արդիւքըն չար և ազիրատ ,
 Զոր գուշակեց ծառայն Մովսէս :
 Սարեկայ ծառն և կախեալ խոյն
 Մի այլ նըկար է քս խաչին :
 Ի՛չէր այժմիկ Փրկիչ սրբեակ ,
 Գեղ ըսպատէ կապեալ Սահակ :
 Է՛ջ ի հօրէն Փրկիչ Արդին
 Լոյս ծաւալեց Սիօնի սուրբ լեռ ,
 Լուսոյն մէջէն ձայն մի հնչեց .
 Զայն արարիչ Փրկիչին էր .
 Շրտեցաւ յայժ հայր Աբրահամ՝
 Սուրն ի ձեռին գող առեց :
 Է՛ , Աբրահա՛մ , Աբրահա՛մ

Գարձու՛ր քո սուր պատանեկէզ ,
 Բաւ է այդչափ , փորձ լըրացաւ .
 Ես գիտէի և գիտացի
 Թէ երկիւղած ես Աստուծոյ :
 Գու՛ վեր նայիր , ո՛վ Աբրահամ ,
 Տե՛ս Սարեկայ ծառի ճրղէն
 Խոյ մի կախուած եղջիւրներէն ,
 Ա՛ւ դու զենէ այդ ողջակէզ
 Քոյդ Սահակայ փոխան է այն .
 Տէր քեզ բաշխեց Սահակ սրգիւղ
 Մեծ հաւատոյդ շնորհն է և գին :
 Երբ Աբրահամ անակրնկալ
 Տեսաւ այս բան և զարմացաւ ,
 Հոգին ցնծաց , սիրտ՝ հրճուեցաւ .
 Անպատու՛մ էր իւր ցնծութիւն
 Եւ ո՛վ կարէ ճառել զայն :
 Իսկոյն արձկեց կապեալ Սահակ ,
 Սահակն ելաւ կանգնեց ողջամբ
 Ողջագուրեց զինքն Աբրահամ :
 Ասաց : ո՛րդեակ , չասի՛ ես քեզ ,
 Տեսա՞ր ինչպէս Տէր պատրաստեց
 Իւր ողջակէզ և պատարագ :
 Ուստի՛ էր խոյն ի Սարեկայ .
 Ո՞վ էր կախեր ծառէն ի վայր .

Սրգեօք երկնո՞ւց բերաւ հրեշտակ .
 Չէ՛ , նորաստեղծ մի խոյ է նա ,
 Մեր խոյերուն չէ նա նըման ,
 Եղջիւրիկներն են խաչածեւ ,
 Եւ ծայրերէն արիւն կաթէ ,
 Գեղմըն կարմիր , բոսորագոյն ,
 Աչկունք սղարմ՝ նայէր նուազ :
 Հեզ է այս խոյն , կոպ չէ պիտոյ ,
 Տե՛ս ինչպէս կայ չճանէ մըուսնչ :
 Բանէ սաքէն և ես գլխէն ,
 Պարզենք այնպէս սեղնի վէրէն ,
 Ես կը զենեմ՝ դու վայա վառէ .
 Ողջակիւղեմ՝ք երկնից պարզ և ,
 Որ սղատեց քո կեանք մահէն :
 Ասաց Սահակ . օրհնեա՛լ Աստուած ,
 Օրհնեա՛լ իւր ձեռք , որ շուս հասաւ .
 Թէ չճաննէր այդ օրհնեալ ձեռք ,
 Վաղուց քո սուր զիս զենում էր :
 Եւ դու ի՞նչպէս դառնայիր տուն ,
 Հարցնէր Սառան ծընող մայրիկս
 Ի՞նչ պատասխան պիտէ տայիր :
 Իրա՛ւ է այդ , սրգեա՛կ Սահակ
 Պատուէր տամ՝ քեզ դու պահէ պայն .
 Սառային՝ մօրդ մի՛ յայտներ բան .

Էլ չեն պիտոյ ինձ տնդ հուստ .
 Այլ դէմ առ դէմ սուրբ տեսութեանդ ,
 Աբրահամու գոզն ընդարձակ ,
 Ղազարտին մօտ բրնակիմ :
 Զի սիրեցի քս աղքատներ ,
 Եւ քս սիրած այն փոքրիկներ ,
 Մեր աշխարհի անարգութեաներ ,
 Զորս գու փոխան քեզ համարիս ,
 Ո՛վ Յիսուսի գուք փոքրիկներ ,
 Միջնորդ կացէք առ Տէրըն մեր .
 Ես ալ ձեզ հետ ի միասին
 Մանեմք ի գունն ուրախութեան ,
 Որ պատգասեալ է սիրելեաց :

— 0 —

ԴԻԻՑԱԶՆ ԿԱՐԻՆԷԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քուժը հնչեց Մըշու աշխարհ ,
 Թէ ահա գոյ Լէնկիթիմուր Խան ,
 Աշխարհաւեր այն բռնաւոր ,
 Որ արեւէն մինչ արեւուտը
 Քալեց չափեց իւր կազ սարով :
 Լըսեց Սասնոյ մեծ Ամիրէն ,
 Զարհուրեցաւ նա երկիւղէն ,
 Հրնարամիտ այս բռնաւոր
 Սասանայէն ուսաւ իւր գաս .
 Վա՛շ , վա՛շ կարգաց , հըպարաացաւ ,
 Ասաց . զըտի հրնար և ճար :
 Մըշոյ երկրի ողջ ժողովուրդ
 Հանեմ , վարեմ ես ի Սասուն ,
 Այլ չէն աշխարհ թողում թափուր ,
 Ո՛չ մարդ մընայ , ո՛չ շուն , կատու .

Երբ Լէնկթիմուր գոյ մեր աշխարհ ,
 Յեանայ երկիրն ամայացած ,
 Գեղ ու քաղաք աւեր դարձած ,
 Եւ չունելով հաց ու ճարակ ,
 Յետըս դառնայ ամօթահար :
 Ասաց այս բան հրաման հանեց ,
 Մասնայ լերան վայրագ ցեղեր
 Սե ամպերու պէս կուտակուած ,
 Կամ մարտիի նման ժողոված ,
 Ողջ թափեցան Մըշոյ աշխարհ :
 Խաճապ , տաղնապ տիրեց Տարօն
 Մուշը պատեց թուխպ մըշուշով ,
 Մէրը մանուկ իւր ուրացաւ ,
 Փետէն նոր հարսըն մուացաւ ,
 Շէն շէն արներ թողին անտէր ,
 Փախան , գնացին լեռներ ձորեր :
 Ո՞վ էր գիւցաղն կին տունացի .
 Ի՞նչ կարինէն էր Մըշեցի .
 Թուէր թէ մեռած էր ամուսին ,
 Ունէր մանկիկ մի ու թամեայ ,
 Միակ սրբի իւր սիրական :
 Անտահմիկ կին չէր կարինէն ,
 Մամուսնի տան շառախղ էր .
 Հասակ հսկայ բարձր ու շրթեղ ,

Աշխուք՝ պայծառ ականց փայլէր ,
 Գէժք իւր ըզպասա , պատկառելի ,
 Ունէր բողբուլ նա կորովի ,
 Ինչպէս Թաթուլ Վանանդեցին :
 Չէր հնարամիտ ինչպէս Յուգիթ .
 Այլ անվեհեր յայտնի գործէր :
 Նա մըտածեց խոյս տալ չարէն ,
 Կապեց մէջքէն հայրենի թուր ,
 Ժառանգ թողբւած ծեր Մուշեղէն ,
 Կախեց ուսէն պողպատ վահան ,
 Չինուոր դարձաւ ասպետափառ :
 Առեց սրդին Մուշեղ մանուկ ,
 Կանչեց Աստուած , ելաւ ուղի .
 Հրեշտակ Ռափէլ էր ուղեցոյց
 Ազատ անվախ երբ նա կերթար ,
 Ո՞հ , ետեէն չարեր հասան .
 Նա մի անգամ դարձաւ ի յետս
 Գեախն փրոնեց փառապղիններ :
 Այլ երբ տեսաւ հեռուտ աշքով
 Թէ գան բազում գազան Բրտեր ,
 Գոչեց . Աստուած իմ , դու պիտե՛ս
 Թէ մա՞յր եմ ես յոյժ սրդեաւեր ,
 Այլ իմ հաւատ և զո՞ւ Մեծ սէր
 Յողթահարէ մայրենի սէր :

Ես տի մտնամ՝ ճնողական գուժ
 Եւ մօր սրտի բնական գորով,
 Զոհեմ որդիս իմ՝ քեզ ձեռօքս =
 Աբրահամու թե բռնեցիր,
 Ար չի զոհէ միակ որդին,
 Գու մի՛ բռներ թեւս իմ՝, ս՛վ Տէր,
 Ահա չարեր հասին ինձ մօտ,
 Թող որ զոհեմ՝ մատաղ գանձուկս =
 Սասց քաշեց սուր պատենէն .
 Մորթեց Մուշեղ իւր աղանիկ
 Ինչպէս հաւիկ մի որ զենես
 Եւ թե շարժէ և թրթրփայ .
 Այսպէս Մուշեղ մօր սաքին տակ
 Ո՛հ թրթրփաց և մեռաւ,
 Թըռաւ հոգին աղանիկին,
 Գնաց խառնեցաւ ըյտ երամին =
 Օ՛հ, սասց քաջ Կարինէն,
 Ես փրկեցի հոգին հաւատ
 Լքեր եմ Ես Աւետարան,
 Հոգին է միակ կենդանադար,
 Մարմին ոչինչ է և սենայն =
 Բաջ Կարինէն կատարեց զոհ,
 Տեսան այս բան այն բարբարոսը
 Զահի հարան և սոսկացին

Մնացին ապաշ իշենց տեղեր =
 Այլ Կարինէն նոր թե առեց,
 Սլացաւ ի վեր ինչպէս արծուի
 Մի բարձրագոյն քարի գաղաթ,
 Արտյ մի կողմ էր սալաւանդ,
 Մարդ որ նայէր խեղքըն մաղէր .
 Զօքեց Կարինէն քարի վերէն,
 Աչքեր գարձուց կապուա երկինք,
 Խորոց սրաէն հանեց մրմունչ .
 Մի՛ համարիր . Տէր իմ, այս մեղք,
 Թէ որդեապան է Կարինէն =
 Գու զիս գիտես, Տէր սրբաաղէտ,
 Հայտենատուր իմ՝ սուրբ հաւատ
 Ես պահեցի առաջանէն,
 Եւ պահեցի պարկեշտութիւն,
 Ար քս շքնորհն էր և պարզ և =
 Ես յիշում եմ Շամունէ մայր,
 Կին որբատէր, մեծահաւատ,
 Եօթն որդիս տուաւ ի զոհ,
 Հաստատ պահեց քս սուրբ օրէնք =
 Տէր, գու գիտես փոքր է իմ զոհ,
 Անհուն մեծ է քս Խաչին Զոհ =
 Տուր զօրութիւն ծառայի քս,
 Ար նախքեմ՝ անձն իմ՝ ի զոհ =

Չեմ յուսահատ ես անձնասպան ,
 Այլ ինքնակամ զոհիմ սիրոյդ .
 Ասաց այս բան քաջ Կարինէն ,
 Խաչակնքեց պայծառ երես ,
 Այն ահաւոր սարաւանդէն
 Զինքըն ձրգեց վայր ի գետին ,
 Կըտոր կըտոր եղաւ մարմին ,
 Հոգին ողջամբ թըռաւ երկինք .
 Հրեշտակ բացաւ դարպասին դուռ ,
 Եւ Կարինէն մըտաւ ի լսյս ,
 Գըտաւ այնտեղ իւր ազաւնեակ ,
 Հոգին հոգւոյն հետ միացաւ ,
 Մայրըն սրգւով իւր բերկրեցաւ :
 Օրինա՛կ առէ՛ք , Հայոց մայրեր ,
 Որչափ կարգաք իմ այս սողեր .
 Զոր ծըրեր է ծերած ՀԱՅՐԻԿ ,
 Գուք յիշեցէք զԿարինէն ,
 Որ ի պահել պարկեշտութիւն
 Հաւատ և կրօն աստուածաստիւր ,
 Այսպէս սուտ անձն ի կարուստ ,
 Գըտաւ երկնեց արքայութիւն ,
 Իւր յիշատակն օրհնեա՛լ լինի :

ԲԵԹԼԷՅԷՄԻ ԾԱՂԻԿ

« Եւ քոյիսեցի գաւազակ յարմատն Յեւսեայ , եւ ելցի ծաղիկ յարմատն ակի » :

ԵՄԱՅԻ ԺԱ. 1.

Մեծ ահանդէս տօնի ծննդեան
 Խորենացին է երգահան ,
 Որ զքնար հոգւոյն առեալ
 Թռչի երթայ Երուսաղէմ ,
 Բեթլէհէմի սուրբ այրին դուռ
 Նստի , երգէ զՓրկչին ծննունդ :
 Եւ զիմ հոգիս , երգիչ սուրբ Հայր ,
 Տար ընդ հոգւոյդ ի Բեթլէհէմ .
 Ես ձայն աւնում և գու երգէ
 Քաջահիւն քո շարական ,
 Զոր քու մատանք բանահիւսեր .
 « Խորհուրդ Մեծ և Սքանչելի ,
 Որ յայտմ՝ աւար յարմնեցաւ : »

Ու՞մ յայտնեցաւ, զարմանա՞յ բան,
 Ո՛չ իմաստնոց աշխարհիս այս,
 Այլ հօտարած հովիւներուն:
 Թողուց Աստուած Երուսաղէմ,
 Թողուց տաճար Սողոմոնին,
 Անշուք այրին մէջ յայտնեցաւ.
 Թողուց բանդէտ մեծ բարունիք
 Աստուածաշունչ գրոց նօտարք,
 Հապա Դրպիրք Փարիսեցիք,
 Ար պանծային յանձինս իւրեանց,
 Մքանչելի և մեծ խորհուրդ
 Անդէտ հովուացրն ծանուցաւ:
 Վասն է՞ր այգւպէս կամեցաւ Հայր.
 Լու՛ր, քեզ Պօղոս տայ պատասխան,
 Թէ՛ զյիմարս ընտրեաց Աստուած,
 Ար իմաստունս ամօթ առնէ,
 Աթենական յՄրիսպաղին
 Հովիւ Պօղոս բանախօսեց,
 Զխաչի ճօռէն և զԹաշեւոյն,
 Զնոյն մեռեալ և յաշուցեալ.
 Ենոչ՞ն Աստուծոյ երևեցաւ,
 Փրկիչ եղև Ազգի մարդկան:
 Գիտնոց կաճաւք Աթենացոց
 Ասեն ընդ ծաղր և զարմանան:

Զինչ նորալուր բան խօսի մեզ
 Սերմանաքաղ մրշակքս այս:

Եթէ ասեն անհասան միտք,
 Հովիւ վրկայք մեզ չեն յարգի,
 Աստուած հանեց տար աշխարհէն
 Իշխանաւոր այն մեծ մայեր,
 Ար տեսնեն ստող մի յարեւելս,
 Լուսապայծառ էր իւր ծաղումն:
 Մի տաղասոց բան ստեղծէ.
 Ի մէջ ստացին աեսոց մի կոյս,
 Եւ կուսին զիրկ մանուկ Յիսուս:
 Գուշակեւոյ Փրկչին ծնունդ,
 Մայերն եկան լի հաւատով,
 Երկրպագին Փրկչին մերոյ:
 Լոյս ծագեցաւ Երուսաղէմ,
 Ո՛հ, ծածկեցաւ նորս աչքէն.
 Ազգ հեթանոս տեսաւ հեռուսս,
 Երկրպագեց և հաւատաց,
 Ազգ հեթանոս վկայ եղև,
 Փառասօրի Փրկչին ծրնունդ:

Ետայիտս կանխաձայնէր
 Յուշ առնեմ քեզ, ծառայ Յակոբ,
 Երբ տեսնաս դու Լուսոյն ծաղումն,

Գու բուռն հաբ , բունէ՛ ըզլոյն ,
Այդ քս փառքն է մի՛ տար այլում՝ ,
Որ օտար է և անճանօթ :

Ո՛հ թուլացաւ Յակոբայ ձեռք ,
Ազդ հեթանոս բունեց զլոյն ,
Սոսկ փառք մընաց Յակոբայ տան .
Ծեր Սիմէօն ի տաճարին
Լոյն ի գրկին ասաց այս բան :

Թողլով զկարգ նախաերդոյս ,
Արդ ըսկըսիմ՝ զճնունդըն սուրբ ,
Ծաղիկ ծաղկեալ Գաւթի արնէն ,
Նախասկզբէն պատմել ոճով :

Բեթլէհէմէն հեռու մի ժամ
Կայ մի տեղի ազօթավայր ,
Կանաչաւէտ ու ծաղկազարդ :
Ա՛հդ է արդեօք ծաղիկ դաշտաց ,
Եւ կամ չքնաղ շուշան հովտաց ,
Զոր Սոդոմոնն առնու ի յերդ ,
Երգ փեռային և իւր հարսին :
Ուր ասեն թէ հովիւ Գաւթ
Յեսսէի տան արածէր հօտն .
Եւ ա՛յն օրէն մինչև այսօր
Տեղն այն կոչի հովուաց անուն ,

Ուր հօտերուն հովիւներուն
Մի հանգրուան է գիշերուն :
Անդէտ , տրդէտ մեր հովիւներ
Երբ ժողովին ի միտսին ,
Նստեն , ժղլին սարէն ձորէն .
Չ'ունին ոչինչ հեա քաղաքին :
Երբեմն պարծին իւրաքանչիւր
Գամբռ հուժկու մեծ շըներէն ,
Ոմանք առնուն փող ու սըրինգ ,
Քաջ երածիշտ են հովիւներ ,
Գիտեն խօսիլ հեա հօտերուն .
Հրուէր կարգան եզանակաւ .
Նստել , հանգչիլ ու սրածալ .
Եւ երբ հնչեն մեղմիկ անուշ ,
Այդ նրչան է լինել ի քուն :
Հովիւն էլ իւր օրօնն ունի ,
Ինչպէս մօր երգ օրօրոյին :
Հովիւներէն կան պատրոներ ,
Որ սրբատես ճանաչալ են ,
Հաղար հաղար դասն ու ոչխար
Երբ խառնակին իրարու հեա ,
Գառներ մայրեր յոյժ բառաչեն .
Մայրն զգառնուկ , գառնուկ զմայր
Մուր մուր սրտնեն ,

Պսպար հովիւ գիտէ զտանել
 Մէն մի գառնուկ տալ իւր մարուն ,
 Այս բան հովուին մեծ հռնարն էր ,
 Ասեն նաև թէ հովիւներ
 Դեռ չի ծընած գառնուկներէն ,
 Սեռ սրտել զիտան փարձով ,
 Ե՞ր է արդեօք , եթէ որձ :
 Է՛ր երջանիկ , գուք հովիւներ ,
 Թողէք սրբինդ և ձեր փողեր ,
 Չեզ աւետեաց փող աի հնչէ :
 Յանկարժ երկնուց լոյս փայլեցաւ ,
 Դաշտեր լեռներ լուսով լրցան ,
 Հօտերն ամեն վրդովեցան ,
 Եւ հովիւներ մնացին ապշած ,
 Ասին . ի՞նչ է այս հրաշալից բան ,
 Կէս գիշեր է , չէ առաւօտ ,
 Արևուն չէ այս պաճառ լոյս :
 Տեսան հրեշտակ մի լուսաւոր ,
 Չայն աւետեաց հնչէ վերստա .
 Աւետիս ձեզ , բարի հովիւք ,
 Փրկիչ ծընաւ ձեզ Բեթլէհէմ ,
 Այս նրշանակ տամ ձեզ ստոյգ ,
 Վաղէք զընացէք Բեթլէհէմ ,
 Մըտէք այն այր , որ գուք գիտէք ,

Աւր աի տեանաք Փրկիչ Մանուկ
 Խանձարուրին մէջ պատաստած ,
 Այնպէս գրուած է ի մրտուր :
 Հովիւք զարձան հայեցան վեր ,
 Տեսան երկնուց գուռն բացուեր ,
 Լուսեղինաց ամբողջ գասեր
 Բռնեցին սլջ երկնուց երևօ .
 Սաւառնէին և խաղային
 Եւ երգէին քաղցր ձայնով .
 « Փառք ի բարձունս Աստուծոյ » :
 Ասեն հովիւք . ի՞նչ է այս բան ,
 Չոր Տէրն մեր ցոյց տուաւ մեզ :
 Ելէ՛ք երթամք ի Բեթլէհէմ ,
 Շնորհաւորեմք Փրկչին ծնունդ :
 Առէք մեզ հետ մասաղ գառներ ,
 Տանիմք մեր ձօն Փրկչին ծնունդ :
 Առէ՛ք սպիտակ փափուկ բուրդեր ,
 Տանինք փըռաց շոր մրտուրին .
 Մեր գաշաբուռ ծաղիկներէն
 Շուշան ծաղիկ և անթառամ ,
 Քաղեցէ՛ք , փունջ փունջ կապէք ,
 Տանինք շարենք մարին բոլոր .
 Մեր նոր ծաղիկ Մանուկ Փրկչին
 Ծաղիկներով պըսակ դընեմք :

Մի հովիւ էլ այս բան յիշեց ,
 Ասաց . անշուշտ Փրկչին ծընողք
 Յոյժ ազքատ են և չքաւոր ,
 Որ իջեան մի չեն գրտեր
 Մեր Բեթլէհէմ քաղաքին մէջ ,
 Եկեւ գրտեւ են մեր այրիկ
 Մութ ու մրճոտ և յոյժ փոքրիկ ,
 Ես էլ կուզեմ մաքին կըթեմ ,
 Մի պուտուկ կաթ առնեմ տանիւմ ,
 Ուտէ ազքատ ծընող մայրիկ ,
 Շուտ շուտ ծիծ տայ մանուկ Փրկչին :

Հովիւք հասան մրտին սուրբ այր ,
 Տեսան իրենց մրճոտ մութ այր ,
 Համակ լուսով լցուած էր այն ,
 Եւ լուսոյն մէջ լուսածին մայր :
 Տեսան Փրկիչ խանձարուրով
 Պատած , գլուած ի մըսուրին ,
 Մի կողմ իշուկ մի էր կապուած
 Միւս կողմ եղնիկն էր պարարակ ,
 Եւ ի միջի Փրկիչ մանուկ .
 Զոր Ամբակում տեսաւ հոգւով :

Մեր հովիւներ քաղաքավար ,
 Ողջոյն , ասին , ս'վ Տիրամայր ,
 Մեր հովիւներս , դաշտի ծառայքս ,

Պարզ , միամիտ շինական եմք ,
 Ո՛չ գիր գիտեմք և ոչ կարգաւ ,
 Անբան հօտին եմք պահապան ,
 Չեմք ի համար մարդկան դասին ,
 Մարդիկ ըզմեզ կոչեն անբան .
 Մի՞թէ անպէտ մարդ է հովիւ .
 Հովիւն էլ իւր շնորհն ունի ,
 Հայր Աբրահամն ալ մեծ հովիւ էր ,
 Բոլոր սրգիքն Յակոբայ
 Հովիւ էին և հօտարած ,
 Օրհնեա՛ւ լինի Փրկչին ծընունդ ,
 Հովիւներուս յարգ բարձրացոյց .

Զի Տէր Աստուած մեր հաճեցաւ ,
 Թողուց քաղաք Երուսաղէմ ,
 Թողուց բանդէտ մեծ բաբունիք ,
 Հովիւներուս յայտնեց իւր փառք :
 Մի լուսավայլ հրեշտակ երկնուց
 Մեզ աւետեց քո սուրբ ծընունդ .
 Ասաց . գնացէք ի Բեթլէհէմ ,
 Տեսէք Փրկիչ ի մէջ մարին :
 Ահա եկանք տեսանք տչքով ,
 Երկրպագեմք մեք հաւատով
 Մանուկ Փրկչին և ծընող Մօրդ :
 Մեր ուրախ եմք և շատ ուրախ .

Հովիւներուս անչուք այս այս
 Աստուծական եղաւ քեզ, Մայր :
 Մեք ի՞նչ ընծայ տամք մեր Փրկչին,
 Չունիմք սակի և թանգ բաներ,
 Գաշտի վաստակն է մեր ընծան :
 Ահա բերենք մեք գառնուկներ
 Մատաղացու հայր Յովսէփին,
 Բերենք փափուկ գառանց բուրգեր,
 Փրոսց արա խեղճ Մանկիկիդ,
 Ար դըրբեր ես ի մէջ մարին,
 Վեր չար գեանին և չոր յարդին :
 Գու ձեռահիւս գիտես, Մայրիկ
 Մեր բուրգերէն մանէ՛, հիւսէ՛,
 Անկարանի մի պատմուճան,
 Տաքուկ տաքուկ հագնի՛ Մանկիկ,
 Մեր ծաղկաբեր հովիտներէն,
 Ծաղիկներու փունջեր բերենք,
 Դիր ի մըսուր խանձարուրին,
 Ծաղիկ ծաղիկն քս զարգարանք :
 Բերենք սափուր մի մաքու կաթ,
 Անուշ արա՛ առատ առատ :
 Քանի մընաս մեր այրին հիւր,
 Մենք ախ բերենք քեզ կաթ, մաճու՛ն,
 Գու միշտ կաթ տուր երեխային,

Ար շուտ աճի և զօրանայ,
 Եւ մեր Փրկիչ զար դու ծընար,
 Ողջ աշխարհիս հովիւ լինի :
 Մենք հովիւներս լեւնացի եմք,
 Պարտաւոր եմք հօտեր պահել,
 Գիշեր ցորեկ հսկել հօտին,
 Գուցէ չկարեմք կրկին անդամ
 Գալ համբուրել մեր Փրկչին սար :
 Թոյլ տո՛ւր, ս՛ղ Մայր, վերջին անդամ
 Մօտիմք մարին և համբուրեմք
 Սուրբ խանձարուր մեր Փրկչին :
 Օ՛խ . ի՞նչ անուշ հոտ է բուրում,
 Մի երկնաբոյս ծաղիկ է Սա .
 Մեր դաշտերուն ծաղիկ չէ այս,
 Մեր ծաղիկներ ծաղիկն դարսն,
 Երբ դայ աշուն թուամին թափին .
 Իսկ այս ծաղիկ անթաւամ է,
 Հոտով, գունով անմահ է :
 Մնաս բաշտ՛վ, Մայր երջանիկ,
 Ասառած պահէ սրբույզ արե :

Հարցէ՛ք թէ ի՞նչ արու Յովսէփ .
 Հովիւների բերած գառներ,
 Բուրբ մարթեց, մտաղ արեց,
 Բեթլէ՛հ մի կաշտա մանկալին

Երբ լսեցին թէ մատաղ կայ ,
 Ողջ թափեցան սուրբ այրին դուռ ,
 Կերան կուշտ , կուշտ դառանց մատաղ :
 Հաղցին . ս'ը է Մանուկ Յիսուս .
 Մենք համբուրեմք նորա սուրբ սուրբ ,
 Որ ի շընորհս իւր ծննդեան
 Քաղցած մանկալին կերու մատաղ :
 Ծնորհակալ ենք , Հայր Յովսէփ ,
 Աստուած պահէ քո երեխեն .
 Նա մեծանայ և զօրանայ
 Ի չխան լինի Բեթլէհէմէն :
 Ես աստ յիշեմ՝ Երուսաքէմ՝ ,
 Չ'կարեմ մտնալ Երուսաղէմ՝ ,
 Յիշեմ՝ սուրբ Ծնունդ և Բեթլէհէմ :
 Ո՛վ միաբանք սուրբ Սաղիմայ ,
 Չոյգ Յակոբեանց մեծ աթոռոյն ,
 Որ ի սօնի սուրբ ծըննդեան ,
 Երթայք խմբով ի Բեթլէհէմ՝ ,
 Տօն կատարէք մեծահանդէս ,
 Եւ մեծամեծ կաթսաներով
 Դուք պատրաստէք զհարիսեն .
 Ողջ ժողովուրդ Բեթլէհէմի
 Ուսն կուշտ կուշտ զհարիսեն .
 Դուք յիշեցէք , զիս մի մասնաք .

Փոքրիկ պառակիկ մի հարիսայ
 Տուէք հրեշտակին Ամբակումայ .
 Առնէ բերէ ի յԱրարատ ,
 Ուր աքնում է ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԻԿ .
 Ես կարօտ եմ և յոյժ կարօտ
 Բեթլէհէմի հարիսային :
 Հայր Յովսէփայ մատաղի բան
 Դուք փոխեցէք զհարիսայ ,
 Պինդ պահեցէք դուք այդ աւանդ .
 Ի յիշատակ Փրկչի ծննդեան :

ԻՍ ՈՒԽՏ

ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՈՒՅ

Հրեշտակ Հայոց թեկերը բաց ,
 Եւ թեկերուդ վերէն զիս առ
 Տա՛ր ի յԱրտազ թագէին վանք ,
 Աւր վեհագոյն տաճարին մէջ
 Հանգչին սակերք թագէտսի .
 Եւ մօտ վանուց մի ասարթէլ
 Կայ մի մատուռ վաքրիկ անշտք
 Աւր կայ տապան հանդստարան
 Սուրբ նահատակ կուսին Սանդուխտ :
 Ես ուխտ ունիմ , ուխտս ի վաղուց
 Ա՛ , չկարեմ կատարել ուխտս ,
 Ես ծերացել եմ , ծերացել ,
 Եւ կաշկանդուած են իմ ստքեր :
 Ար խաչակիր է սուրբ ուխտի
 Միթէ կարէ՞ նա կաշկանդիլ

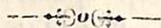
Թէ կաշկանդի մարմին արկար ,
 Հողին ու միտք թագին ազատ :
 Թըւի՛ր , հողի իմ սիրավառ ,
 Ալացի՛ր , իշխր թագէի վանք ,
 Մըւի՛ր ի մաթ անւոյս տաճար ,
 Մի մամ՛ վառէ , որ դու տեսնաս
 Ո՞ւր է տաճար սուրբ թագէին ,
 Չարիր ի ծանկ և համբուրէ ,
 Ա՛ւ քո վաժապըդ անձկալից :
 Սուրբ տապանէն ձայն մի հնչեց ,
 Չայն արտունջ էր իրաւացի
 Եւ սրտառուչ մի դանկատ :
 Հարցուց թագէն թէ ո՞վ ես դու .
 Ատի . ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿՆ ԵՄ ԵՍ ,
 Եւ անարժան կաթուղիկոս
 Համայն ազգին մեր Արամեան ,
 Սուրբ աթոսիդ աթոսակալ :
 Ասաց թագէն թէ : Աւաքեալ
 Աշխարհիս վերայ աթոս ունի՞ ,
 Աւնիմք միայն աթոս յերկինս
 Չոր խոտացեր է մեր Փրկիչ .
 Ո՞վ է հնարեր այդ օտար բան ,
 Աթոս , Աթոս և մայր Աթոս
 Վեհափառ և Վեհարան ,

Էջմիածին, Էջմիածին,
 Լուսաւորիչ, Լուսաւորիչ,
 Իսկ Թագէին համար ոչինչ :
 Խաչի երկրէն ելայ եկայ,
 Ե՛ս ըյո բերի հայաստանին,
 Ես վարեցի այս կորդ երկիր,
 Քարոյեցի Աւետարան,
 Եւ ցանեցի սերմըն բանին,
 Ուտոյեցի իմ արիւնսով :
 Աստուած հանեց Գրիգոր մըշակ
 Որ աճեցոյց իմ ցանած սերմ,
 Աւա՛ղ, ես արդ անոն չունիմ,
 Զիս մուացել է հայոց ազգ :
 Էջմիածին չէն ու պայծառ,
 Թագէի վանք աւեր դարձել,
 Ո՛չ շինարար, ո՛չ վանահայր,
 Ո՛չ ժամ ասող, ոչ պատարազ,
 Ո՛չ միաբան տօնակատար :
 Էջմիածին ջահեր վառին,
 Իսկ իմ տաճար ճրտող չունի,
 Գերեզմանիս կանթեղ շիջած,
 Զկայ լուսարար, որ վառէ զայն :
 Տես վե՛հ տահար զոր կանդնել են
 Այն մեծագործ նախնի սուրբ հարբ,

Այս յիշատակ անտէր մնացել
 Եւ ազանիւք բռնի են գըրել :
 Եթէ մընայ այսպէս անտէր,
 Ո՛հ, տի կորչի՛ իմ յիշատակ :
 Գընա՛ . ո՛վ դու ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԻԿ,
 Տար իմ արտունջ հայոց ազգին,
 Պատմէ՛ ինչ որ աչքով տեսար
 Իմ Թագէի վանուց վիճակ :
 Համբարեցի սուրբ գերեզման
 Ելայ լալով ի տաճարէն,
 Գնացի մըտայ փոքրիկ մատուռ
 Սուրբ նահատակ կուսին Սանգուխա
 Որ ի միջի վըկայուհեաց
 Նա առաջին կոյս վըկայն է,
 Զոր Սանատրուկ այն ահաւոր
 Եղթայակապ մասնեց ի բանս :
 Ասեն թէ մի պատահ ժամու
 Գնացել Թագէն Սանիկին այց,
 Համբարե՛լ է համբարե՛լ
 Կուսին շղթայն սուրբ շրթաւքով,
 Խըրախուսել իւր Սանգուխա կոյս
 Աւետել է հարսնութեան օր :
 Ես հարսնուէր եմ փետային
 Քս փետայն է խաչեալ Փրկիչ,

Առադատան է լուսոյ երկինք ,
 Զօրացի՛ր դու հաւատով ,
 Թող քո մարմին շղթայն պնդէ ,
 Հոգիդ ազատ վերաթեւէ ,
 Երթոյ խառնի լայս երամին :
 Թագէն շղթայն համբուրեց
 Եւ ինձ մընաց կռօսին տապան .
 Ես գրկեցի այն սուրբ շիրիմ՝ ,
 Գլուխըս գրբի քարի վէրէն ,
 Համբուրեցի լի անձկանօք :

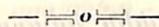
Ասի . Հրե՛շտակ , ուխտս իմ՝ լրցաւ ,
 Գարձո՛ , տա՛ր զիս դու Արարատ ,
 Ուխտեմ՝ չմոռնալ մինչև ի մահ
 Սուրբ Թագէ՛լին այս յիշատակ :

ՄՐՄՈՒՆՁՔ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԻ

ԱՌ ՔԱՋՆ ՎԱՐԳԱՆ ԵՒ ՆԵՉԱԿԱԿՅՈՅՍ ԻՐ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՏՕՆԻ Ս. ՆԱՀԱՏԱԿԱՅՆ

Հոգի աստուածալու Քրիստոսազօր բանակին
 Քաջապանձ զօրավար ,
 Նոր Մակարէ , Յուգա , խրախուսիչ մարտադիր ,
 Յաղթող ի կեանս և ի մահ .
 Ընդգէ՛մ պարսկազինին գիմազբաւ շահատակ ,
 Առ ի սէր սուրբ կրօնին և հայրենի ազատութեան ,
 Ո՛վ մեծի սիրոյդ , շինայեցեր զանձնդ .
 Գու մեռար , յարեա՛ւ Հայաստան ,
 Ո՛ր Մամիկոնեան Վարդան :

Խաչալէն զինուոր դու , աշտանակեալ ի ձի սպիտակ
 Ո՛ւր երթաս սյրպէս րչտապ .

Ես քաջին Վարդանայ համհարզ նիզակակիցն եմ ,
 Երթամ հասանիմ յԱրտաշու գաշա .
 Խեթկիչ եղջերբ Խաչին խորտակեմ ես անդ .
 Սեառ աշխից երամս .
 Գրնա՛ , գրնա՛ , սուր քս առ թշնամիս
 Ո՛ր խոսխոռուսնիգ Խորէն :

Երկնաճիր իմաստութեամբ զգօնացեալ ,
 հոգի՛ սիրա՛վառ .
 Գէմ՛ հրապաշտ Պարսկին իմաստութեամբ
 մղեր դու մարա .
 Ետուր զքեզ ի զո՛հ , թողեր այս աշխարհ
 Երկինքն է քս վարձք .
 Մեծ իմաստութեամբ էր այս քս սուր և առ ,
 Ո՛ր իմաստունըդ Հըմայեակ :

Տիրակերտ մայր Սիօնին Այրարատայ
 վէմ՛ քնարե՛լագ սին ,
 Հատեալ ի Մատեայ սարէն՝ գլորեցար
 մինչև ի յԱրտաղ ,
 Հարեր , կործանեցեր զատրուշանս
 մագակրօն գեհին .
 Բարձրացաւ Խաչին փառք , կոր ի գլուխ եզև

Ստան թշնամին .
 Ո՛ր , զարմանալի՛ց Տաճառ :
 Իսկ այն ո՛ր է , որ հեծեալ ի սեառ նժույզ
 իւր օգտագործիկ
 Աչկունք իւր հուր ցայտեն , ո՛չ ձախ հայի
 և ոչ յաջ ,
 Գնայ ի մարա յօժարասիրտ .
 Դա գիտէ սուրբ է հայրենիք , մեռանիլ
 վարն նարա
 է սեպուհ պարսիք .
 Գրնա՛ շուտ , գրնա՛ շուտ , սիրեմ՛ զհոգիդ ,
 Այդ ուխտ սուրբ է .
 Տա՛ւր արեգ և կեանքդ՝ զսր եա քեզ հայրենիք ,
 Այդ պէս մեռանիլ անմահութիւն է ,
 Զոր չգիտեն աշխարհիս անդգամ՝ մարդիկ .
 Ո՛ր Պալուսիգ Արտակ :

Քաջրերունեան աշխարհի քաջասերունդ չառախդ
 վեհ քաջամարտիկ ,
 Մեռանիմ այդ սօսաախդ հասակիդ ,
 Ար ամբարձեր է զգլուխդ գէմ՛ յերկինս .
 Աստուած զքեզ ուսճացոյց . տուր մի՛ ինձ յի
 այդ հասակ և կեանք

Վասն եկեղեցւոյ և Ազգին ,
 Յանի՛ր այդ պատրաստ սերմ՝, ուսուցեա՛
 կարմիր արեամբ ,
 Որ բուսանի շուշան գեղեցիկ ,
 Ո՛ր հրաշակերտ ներսէ՛հ :

Մանուկ հրեշտակատիւզ գեղանի զուարթածաղիկ
 Ի Գնունի բուրաստանէն .

Աստուած զքեզ անկեաց, կոյր Յազկերտ խըլեաց .
 Գու գեռ կանաչարե և կենդանի կաս .

Ո՛հ , ի՛նչ մատաղ զո՛հ վասն հայրենեաց
 Մատեար կամակար :

Սուրբ Գրիգորի հօր նոր Սահակ սիրանունդ
 Ձերթ գառնուկ զենար .

Ո՛վ նազելիւզ Վահան :

Սիրտ ի սուրբ նախանձ զինավառեալ ի վրէժ
 Վասն հաւատոյ և հայրենի երկրին .

Մտեր յԱւարայրի դաշտ , աւար հարեր ,
 սատակեցեր

Խաւարին Որմիզոյ զորդիս .

Որ կամէր վառել զատրուշան , շիջուցանել
 սուրբ Գրիգորի

Լուսափայլ ճըրագ .
 Քո արին շիջոյց Ատրուշանս . լուսաւորեաց
 Հայաստանին ջահ .
 Ո՛վ ցանկալիւզ Արսէն :

Անդ՝ յատեան Յազկերտին , տաս՝ յԱրտազաւ
 գաշին ,
 Ի բան , ի պատասխան , ի զէն միշտ յառաջագէ՛մ
 Բոցափա՛ռ սիրահար առ անբիժ Կրօն, առ Յիսուս ,
 Եւ հայրենեաց ազատութիւն .

Երկու սիրային հարազատօքդ , խաղապատեալ
 զիրեարս

Ննջեցիք քաղցր ի քուն .

Անո՛յչ է այդ քուն , թող հանդչին պահ մի
 Քո վատակեալ բազուկք .

Շիրմիզ մահարձան են , գլխոյդ հովանի սփռեն
 Շաւարշանայ ծաղկունք ,

Ո՛վ , յառաջագէ՛մ Գարեգին :

Յարքայական տանէն աշտա Ոստանիկք ,
 Երկու սիրաթե Արծուիք ,

Յ՛ Ոստանայ սարէն սաւառնեալ արայապէս հասիր
 Մինչև յԱւարայր .

Յ՛ ի՞նչ արդեօք, որսիկ առնել անդ անտուրը
 կենդանիս
 Խառնածնունդ Զբուսանայ որդիս .
 Կարթածև մաղլօք ձիւ ձիւ առնելով
 Սեռ ազնուաց շերամս .
 Քաջ քաջ կռուեցայք, հարիւր և հաշայք,
 Հուսկ ուրեմն անկայք .
 Ա՛ջ . այլ կենդանի էք, և դեռ կանդուն կայք
 Ի սէր հայկազեանց,
 Ա՛ մեծ սպեար Արժբունիք,
 Վահան և Սահակ :

Պարծի՛ր, սվ Գրիգորէ, բարձրացի՛ր,
 ահա քո գառնիք
 Քաջապէս մարտուցեալ ընդ ուրացոյզ գայլս,
 Թաթաւեցան յարեան ճապաղիս .
 Յերկնուստ աշտի տե՛ս ահաւասիկ թեւաբուսեալք,
 Ազաւներամ՝ թռուցեալ յերկրէ գան սուրբեզ .
 Ընդարձակե՛ա զգոզգ, տուր հանգիստ գօցա,
 Վաստակեալ են քո որդիք .
 Թուե՛ա դու մի՛ մի՛, հազար երեսուն
 և վեց վըկայք են,
 Զորս ընծայէ Երկնից, քո ծընեալ եկեղեցին :

Գա՛ւ, Աստուած Գրիգորի, Աստուած
 Ներսէսի, Աստուած Սահակայ,
 Աստուած մեր սուրբ հարց .
 Ահա քեզ զսճ բաշխանուէր, քեզ պատարագ
 հաճոյական,
 Քեզ այսպիսի նահատակաց սուրբ արիւն ընծայ .
 Ընկա՛լ, Տէ՛ր, յիշե՛ա, Տէ՛ր, Գրթա՛, Տէ՛ր,
 և ա՛յց արա
 Տաւապեա՛լ հայրենեաց սրբոյն Վարդանայ,

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԱՌ ՔԱՁՆ ՎԱՐԴԱՆ ԵՒ ՆԻՁԱԿԱԿԻՑՍ ԻՒՐ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՏՕՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՅԻՆ

Ի Տարօն Մամիգուհի թաջաց աշխարհին
Յ՝ Աշտիշատու մայր եկեղեցւոյ խորանին առաջ ,
Ո՞վ է դիւցապն այն սպառազէն ,
Որ Սահակայ պապուն խաչքարին հանդէպ
Պաղաթի հոգեհառաջ .

« Ես , առէ , թուռնիկն եմ՝ թո կարմիր Վարդան ,
Գօաւերնալ երթամ յԱրտաշատ .

Երթամ զանձն տալ վասն եկեղեցւոյ

Վասն հայրենեաց ազատութեան .

Ահա ձեռն դրնեմ ուխտեմ ի Խաչ եւ յԱւետարան ,

Ո՞վ սուրբ հայրապետ , յերկինս մօտ ես ,

Հոգւով աղերս ամ

Առ պետականն Աստուած .

Եւ տու՛ր ինձ զօրովից սատար

Քո օրհնազէն բարձր աջ » :

— « Ես խռովեալ եմ , սրտամնաց մեռայ ,
Գառնացեալ եմ յոյժ առ Հայոց աշխարհ ,
Առ անընտրող ե տիրադրուժ նախարարս ,
Որ զթագն Արշակունի փառաց թողին ,
Ո՞հ սարկացան ընդ իշխանութեամբ Պարսիկ
Մարզպանաց :

Այլ հաշտ եմ ընդ քեզ , իմ ազատասէր ճեռ ,
Ձաջն իմ կարկառեալ ի տիրապին տապանէս
Ձքեզ օրհնեմ , ո՞վ հայրենասէր զօրավար ,
Երկնից զօրութիւն հասցէ քեզ աշուղ .

Սուր քս հարցէ զթշնամիս չարաշար ,
Յազթական բարձրացիս թէ՛ ի կեանս թէ՛ ի մահ .
Երթ սղջամբ , սրգեակ իմ

Քաջապսակ Վարդան : »

Ձինակիրք իմ , ամէք զզէնս , զգեցուցէք զրահ ,
Բերէք սազաւարտ , կոչէ զիս Վարդան .

Ես նորս թաջ նիզակակիցն եմ .

Ո՞հ , չմեկնիմ ի նոցանէ , ո՛չ ի կեանս , ո՛չ ի մահ .

Երթամ ընդ նմա պահել սուրբ կրօն

Պաշապանել սուրբ հաւատք , կանգնել խաչին փառք

Երթամ պատուել զԱւետարան ,

Պատառել Յազկերտին մահաշունչ հրոխարտակ ,

Որ սպառնայ շիջուցանել Յիսուսի

Մերոյն հար , և վառել Որմելդայ կըրակ :
Գն'ա , գն'ա , այդ ոխտ նուիրական է .

Կրօնք , Հաւատք , Խաչ , Աւետարան
Քեզ լիցին օգնական

Ո՛վ Խոսխոսունիդ Խորէն :

Երեսըն զլոյս արաւփայլեն ,
Գող թէ ի Թափօրէն իջեալ
Երթայ յԱւարայրի Գողօթայն ,
Յիսուսի հետեւելով չ'դնէ միտ Պետրոսին .
Խոյս տալ ի խաչէն , լուին կալ յանապատ .
Տեսէք ս'ըջափ ինքնայօժար ,
Որչա՞փ հրճուանօք հոգեվառեալ
Վազէ երթայ ի պտտերազմ .
Մերելիք , ընտանիք , բարեկամք
Զայս ամեն մտանայ , չհամարին ինչ յաչօ .
Զափեցէք , երկինք , զվարձ դորս
Եւ սուք զարժանին պսակ .
Պայծառացի՛ր ,

Ո՛ր Պալուսիդ Արտակ :

Նոր Զարմայրն է այն ի Տրալա՞յ երթայ ,
Թէ ի յԱւարայր ,
Հեծեալ ի նժոյզ իւր ճերմակ ,

Այնպէս մըրրկաշից սրտայ , անցանէ
Զերթ յամպոց փոյլակող կայծակ
Հուր հարեալ մաչէ զանաա Մատեան զնդին
Ի մոխիր դառնայ անմահ կարծեցեալ բանակ .
Սյլ սղբամ զքեզ , քաջ շահատակ ,
Վաս Պարսկին սուր զքեզ ապագատ արկ ,
Եւ ո՛չ Աբիւլէսին նիզակ .

Առէ՛ք զպիլ դորս , լուսաթի հրեշտակք ,
Տարէք կանգնեցէք յերկնից վեհ սաճար .
Մեռաւ Յազկերտ , կորեալ Մատեան գունդ ,
Սյլ քո յիշատակ և հոգիդ անմահ կայ ,

Ո՛ր զարմանալի՛դ Տաճատ :

Ելէ՛ք և տեսէ՛ք , սուրբ Գրիգորի սրգիք ,
Ո՛ւր երթայ , յառաջ մըղի անժոյժ

Զխաւորն այն խաչադրօշ ,

Այնպէս արբեալ է Խաչելոյն սիրով ,
Ո՛չ երբէք զգոյ զօրահատ մահուն .

Գա հանճարեղ է , դիտէ կշռել քաջ
Թէ մեռանել վասն հաւատոյ՝

Կեանք է և անմահաթիւն :

Իտէ՛ , այսպէս հաւատաց , չարաք երես մահուն ,
Զաշխարհ և զանճն ետ , գնեաց զկեանս լաւագոյն

Ո՛ր իմաստունն՝ Հրմայեակ :

Հապա ո՞վ է այն գեղապատշաճ
 Հրացուրակ սպային ,
 Որ յարձակեալ յերկուս ճեղքէ
 Զ'Արեաց գնդին կուս ճակատ ,
 Մուշկան Նիստալուսւորս մռնչէ ,
 Չայն սոյ յառաջ աճել փղաց զերամակս
 Ուր անդիմադարձ ինդախէ գլուցազնաբար .
 Հուսկ ուրեմն անկանի հասակն այն սոսաբարձր ,
 Չաչկունս կախուցանէ , հոգին վերաթիւէ ,
 Զ'Աստուած տեսնէ ,
 Եւ ի մահուն կանգնի յաղթական .
 Վա՛չ իմ հրաշակերտ Ներսէ՛հ :

 Յո՛ւշ , յո՛ւշ , Հայոց մանկունք ,
 Յառեցէք զաչըս ձեր յայն Գնունի մանուկն .
 Դա գինեհարեալ է , չգիտէ թէ ո՞ւր երթայ ,
 Ի հարսանի՞ս թէ ի կոչ մահուն .
 Աո՛հ . ես երթամ յԱւարայր ,
 Երթամ՝ յարիւնակոխ հնձան ,
 Երթամ ճիւղլ անդ զերթ ողկոյլ Յիսուսի որթոյն :
 Այդպէս յապաժոյժ ճիւղեցար ,
 Մանուկ դու , մանկական գեղովդ ,
 Սպիտակ և անբիծ ձորձովդ .
 Այլ զի՛ չքնալ , զի՛ վայելուչ կարմրայար ողջամբ

Որպէս սրգան բասրադոյն ,
 Ո՛հ , ի մէջ շուշան ծաղկանց
 Թուի թէ ննջես ի քուն .
 Չայն տամ քեզ մատուակ Գնունի ,
 Թափեա՛ զգինիդ ի քէն , Յիսուս կուչէ զքեզ ,
 Զարթի՛ր , զարթի՛ր
 Զքեզ հրեշտակք տանեն յերկինս ,
 Ո՛վ փարեւիդ Վահան :

 Հաւասք , Հայրենիք , Երկինք
 Զքեզ վառեցին սուրբ նախանձով ,
 Հողի արդար և զգօն .
 Արդեօք Յիսուսի հու՛րն էր այն
 Զոր արկնա ի քեզ , և դու ողջամբ կիզար ի զո՛հ
 Յարգահոս թափեցիր զարիւնդ
 Շիջուցեր զմոլեհախանձ բոց
 Ամբարիշտ գինին մոգակրօն ,
 Որ խանձել լափել կամէր
 Զ՛Նկեղեցոյ նոր դրախտ ,
 Եւ սուրբ Գրիգորի հօր
 Մշակեալ ձեռատունկ .
 Այլ քս արևն շիջոյց ատրուշանին հօր ,
 Քանդեաց մխրապաշտին տուն ,
 Պայծառացոյց սուրբ հաւատոյ լոյս ,

Եւ դու յաստեղբ վերափայլեցար

Ո՛ր, ցանկալի՜դ Արսէն :

Բստանիկ Պայազաւար,

Կապել զձեզ ի մի ընդ խմբին առաքինեաց .

Զ՝ Ձեզ սուրբն Եղիշէ թուեաց և գրեաց .

Զգիտեմ ս՛ր սխերիմ՝ ձեռն եղծելով ջնջեաց

Զանուան ձերոյ քաջափայլ յիշատակ .

Յե՛ծացէք, հոգիք, Երկինք զձեզ գիտէ

Եւ ես յերգ անմահ գրոշմեմ յայս արձան :

Որ յԱրասոսոյ սարին գաղաթէն գէտակն կալեալ

Յարծուաթի և հասիք ի յԱրասոզ,

Խաչասուր մաղլօք հարեալ խրլեցիք

Կայր Յազկերտի մի զակն .

Անդ երգուայր մահուամբ շիջանիլ,

Զի վառ մնացէ հայոց տաճարին ջահ

Եւ Աւետարանին աշխարհալոյս ճրագ .

Ո՛ր Արծրունի ասպետք

Վահան և Սահակ :

Օ՛ն, զարմացէ՛ք, ս՛վ է այն,

Որ զմինն ի յաջ և զմիսն ի ձախ թեւն առեալ

Ո՛հ, բառ չէ ինքն միայն

Զերկուս և ս այլ զո՛հ իմիասին ասնի

Անբաժան մեռանիլ երթայ սգեյսմար :

Զս՛յն տուք, Վարդան յետուստէ .

Ո՛ւր աշգպէս ճեպընթաց լինի անվախ գիմագրաւ .

Միթէ կարծէ՞ ինքն թէ անդրէն երթայ

Ճառել զիսչէն ի Պարսկոյ ատեան :

Ո՛չ, ս՛չ, մի՛ այնպէս կարծէք,

Ես անգիտակ չեմ և դեռ գիշեր չէ .

Գիտեմ ստոյգ թէ ի լոյս գընամ .

Ես յառաջագէմ Գարեգին եմ,

Վաղ մեռանիլ կամիմ,

Եւ վասն իմ Խաչեւոյն կուտիմ ընդ աշխարհ .

Ես երկնից սիրահար եմ, երթամ առ սէրն իմ,

Ողջ կացցես, Հայրենիք,

Ողջամիւ կացջիք, սիրելիք .

Զիս և զեզրայրս մի՛ սղբայք

Որբացեալ սո՛ւն Սրուանձտեան :

Բարապան հրեշտակք բացէք զգուռն Երկնից,

Պատրաստեցէք զերիս սոսակս .

Ո՛հ, երկու հարազատօք

Անկա՛ւ Գարեգին, մեռաւ Գարեգին,

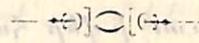
Թուաւ ի վեր հոգեակն :

Ամենակալ մեծանուն Տէր, Սասուած

մեր սուրբ հարց

Ասասուած ներսոյ, գրթամ՛ժ,

Ահա քեզ պատարագ
 Վերընծայէ Հայոց աշխարհ ,
 Հազար երեսուն և վեցիդոհ
 Նուիրական սուրբ ողջակիզաց .
 Քեզ հաճոյ լիցի , Տէր , որպէս երբեմն առ Նոյիւ
 Ի գլուխ անդ Մասեաց .
 Տե՛ս թէ քանի՛ հաս անոյշ է
 Ծուխ զսհից սուրբ Գրիգորի ,
 Որ բուրէ առ քեզ յԱրտաղու բարձանց :
 Տէր , հայր մեր , սուր է օրն այն
 Յ'որ ներէիր մեզ , որպէս Յակովբայ տան .
 Յոյց և այժմ սիրոյդ ծիածան
 Կամար ած ի վերայ Հայոց լերանց .
 Ասա՛ , Տէր գ թած , թէ այլևս հաշտեալ եմ ընդ քեզ
 Ո՛վ տառապեալըդ Հայաստան :

ՈՂԲԵՐՔՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՏՕՆԻ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ

Ո՛վ Լու դու , նոր Եղիազար քաջափառ ,
 Հոգի նախանձաւոր և հանդիսադիր ,
 Զխաչն ի յուսդ առեալ , զԱւետարան ի գիրկդ ,
 Վազեա երթաս զկայել վանն Յիսուսի .
 Քեզ ոչինչ փոյթ է թողուլ զպատարագն ի սեղան
 Թողուլ զերեխայն յաւազանին մկրտարան ,
 Թողուլ զհարսն ի քօղ և փեսայն ի պսակ .
 Ո՛հ միթէ գո՛յժ եհաս քեզ ի Վանանդ ,
 Թէ մխրապաշտ Մոգք հասին մրտին ի Հայաստան .
 Յազկերտ հրամայէ , քակի՛ն Եկեղեցիք ,
 չինի՛ն Աարուշանք .
 Ելցէ՛ Յիսուս ի տաճարէն , մացէ՛ Որմիզդ
 ընդ Սատան .
 Օ՛ն , զինուս՛ր դու զօրավարին նազավրեցւոյ ,
 Կրօն , Հաւատ և Եկեղեցի կոչէ զքեզ ի մարտ .
 Գընա՛ , զկայէ՛ և մեւի՛ր ,
 Ո՛վ սուրբ Ղևոնդէ :

Մեծին Գրիգորի տան և գահին ժառանգ ,
 Սուրբ հայրապետըք Յովսէփ ,
 Լո՛ւր , ի Վախյոց ճորէն հնչէ վա՛յ ի Հայաստան .
 Ե՛լ , հա՛ր զ՛ղանդակ սուրբ տաճարին Էջմիածնի ,
 Ա՛ն զգլխիչ քո շոյտ գրեա՛ զկանդակ .
 Տո՛ւր հըրաւէր հայոց հօտին և հովուաց ,
 Աշխարհախումբը լինել յԱրտաշատ .
 Անդ կնքել նոր ուխտ միութեան ,
 Անարատ պահել զհայրենի հաւատ .
 Կուուել վասն կրօնի և վասն Եկեղեցւոյ
 ազատութեան .
 Թո՛ղ մեռցեն հովիւք ընդ հօտին , և հարք՝
 ընդ սրգլս ,
 Թո՛ղ ի զո՛հ երթան վասն Եկեղեցւոյ
 Յովսէփ իւր ընկերօք , Վարդան իւր նիւղակակցօք
 Թէ բառնի Կրօն և Հաւատ
 Զի՞ այնուհետև մեղ կեանք և աշխարհ :

Ընդշտանեաց հսկող հօտապետ Սահակ ,
 Յ՛ Արտաշայ բարձրասար զխառնոցէն
 Հայի՞ն ընդ գագաթ Մասեաց Միլապատ .
 Տե՛ս , զիա՛րդ ի Կասպիական ծովէն
 Հոգմափար գան սեաւ ամպոց երամք ,
 Գան խռնին բարդին յԱյրարատ և յԱրազ .

Զբաղաշո զայրագին գոռայ թափել կարկստ
 մտածն մոխրապայայ գ՛ն տատկահար .
 Փշրել զսրթատունկո Գրիգորի , քանդել սուրբ
 գմբաւաւոքաս խաւճ օրինոց ցանկ .
 Է՛ջ այտի , հասի՛ր յԱրտաշատ ,
 Դեանդ , Յովսէփ և համայն ուխտ Եկեղեցւոյ
 Քեզ սպասեն անդ , զի լիցիս դու նոցոյ թարգման .
 Տեսցուք զի՞նչ խօսի մեղեկքօն Պարթիկ .
 Թէ ասէ՛ թողէ՛ք զՅիսուսի Աւետարան
 Եւ մեր հարց սրբազան հաւատ ,
 Հոգի՛ անվեհեր , տո՛ւր անդէն քաջ քաջ
 պատասխան ,
 Ասա՛ համարձակ . թէ հայք մեռանին
 Եւ չթողուն հայրենի սուրբ տաճոց :

Մուշէ՛ , Արշէն , և Սամուէլ ,
 Քաջագօտի երկցունք և պաշտօնեայք
 Աւետարանին ,
 Հաւասար մրցողք յասպարէզ նահատակութեան ,
 Ընդ Յովսէփայ , Սահակայ և Դեանդի .
 Ո՛ր շինական հօտարած փոքրիկ հովիւք ,
 Եղին զանձինս իւրեանց ի վերայ փոքրիկ հօտին .
 Գո՛ւր էք արդեօք այն փոքրիկն ,
 Որ մեծ է յարքայութեան երկնից .

Ո՞ր ծառայք ազնիւ ի սակաւուն հաւատարիմ,
Մըտէ՛ք յուրախութիւն Տեառն :

Աբրահամ և Քաջաջ սարկաւագունք ,
Առէ՛ք զբուրվառս ձեր և լրցէք զհօւր .
Խաչանման արկէք զուրարս՝ զկապանս մահուն .
Երթամք նախ ի բացօղեայ տաճար
Աւարայրի մեռելոց զաշտին .

Ուր կազմին սեղանք զսհից . զինանին
սուրբ Գրիգորի դասինք .

Ուր ընդ սուր և ընդ հօւր անցեալ
Ողջակիզին Եկեղեցւոյ սրբիք .

Սարկաւագունք , խունկ ծխեցէք ի հոտ անոյշ
Շաւարշանայ շիրմաց անմահ մեռելոց .

Օ՞ն , թողէ՛ք արդ զսրգուց շիրիմս , երթամք
յԱպար աշխարհ ,

Օրհնեմք անդ զհարց զերեզման
Եւ զյիշատակ կատարման նոցա :

Չեռս ի վե՛ր կալէք , ձեռս ի վե՛ր , Յովսէփ ,
Սահակ և Ղևոնդ ,

Երիցունք և սարկաւագունք ,
Ո՞հ , ծերանալոյ ձեր ժամն եհաս .

Ահա՛ կապեն զձեզ ի գօտի մահուն .

Ահա՛ վարեն տանին զձեզ ի Պարօս հեռագոյն ,
Յերկիր նոժգեհ՛ ի քաղաքն Նիւշապուհ :
Կամար ձեր չէ մարդարտայեռ , այլ շղթայ է
Ժանրակուռ ,

Ո՞ր տայր ինձ համբուրել զկապանս ձեր սուրբ .
Չեօք արձակեցան տղատ սրբիք Եկեղեցւոյ .
Յողթանակ տարաւ Խաչ , զառաւորեցաւ Յիսուս .

Ո՞վ սուրբ Ղևոնդեանք :

Չարաչաքն այն Գեհշապուհ
Յանձնէր զձեզ Մոզպետին մալեռանդ ,
Որ նորին շղթայիւք պրկեալ
Գընէր ի գէճ և խաւարաչին բանտ ,
Մարմին էր ձեր զէն , և կռուելով տակացիք
Վշտակրեալ ի գառն կտտանս ,

Ո՞չ փշրէր անօթ հօգւոյն ձեր անվրկանդ ,
Գուք լըյս , ի խաւարի լըյս ծաղեցիք անդ
Մոզպետին խաւարապատ աշայ .

Որ ի մահ ննջէր Չրազաշտին ուսմամբ , հրաւ
շիւք բացան աչք ,

Ետես զլըյս Յիսուս , և հաւատաց յԱստուած
Ո՞վ Սուրբ Ղևոնդեանք :

Անցանէր այս ծաղկազարդ
Մեծ պատեքին օր գայր հասանէր անդ ,

Կախուցէ՛ք, ս՛վ սուրբք, առ աշխարհ պահ
 մի զաչս ձեր .
 Տեսցո՛ւք զի՛նչ առնէ Յաղկերս և աշխարհ
 Յեա բառնալոյ աստի զձեր մահկանացու կեանք .
 Ո՛հ, զքեզ նախանուէր զենուն, Սա՛հակ,
 զօրաւորդ ի բան .
 Որ լուէ՛քս ճարտար լեզուն ազատ և թարգման .
 Յառա՛ջ մատիր ի սուր, Ղևոնդ ձայնէ քեզ,
 Ո՛վ հայրապետ Յովսէփ,
 Ասէ՛ պատուեմ զքեզ աստ, դու վեհ ես քան զիս .
 Յառա՛ջ մատիր և դուք, երիցունք և
 սարկաւազունք,
 Մի՛ վարանիք, սո՛ւք զձեր պարանոց, առէ՛ք
 զանմահութիւն .
 Չմեռանիմ ես Ղևոնդ, մնամ ձեզ յետին արուսդ,
 Մինչև մի մի յազարկեմ զձեզ առ Յիսուս,
 Ո՛ր իմ խաչակից վրկայք, այդ է իմ սուրբ սխառ :

Իսկ դու զի՛ առնես, հոգի՛ զօրավիգ,
 Հոգի՛ հրզօր և մինչ ի մահ անյաղթ .
 Զընկերս քո ամեն ետուր ի սրոյ բերան .
 Միթէ՛ մնա՞ց այլևս քեզ նոր ինչ կասկած .
 Մատիր և դու ի սուր, կան սպասեն քեզ
 մարտիրոս մշակք,

Խմբովին երթալ առ ի վարձատուն Յիսուս
 և կալ յանդիման,
 Ասել համարձակ . Տէ՛ր, վասն հայոց աշխարհ
 հին մեռաք,
 Տո՛ւր զվարձ մեր արեան .
 Առէ՛ք զձեզ պսակն անեղձ անթառամ,
 Ով իմ աղնիւ ծառայք :

Գրիգորէ, Ներսէս և Սահակ
 Առէ՛ք ընդ ձեզ զթուռնիկն ձեր զկարմիր
 Վարդան .
 Պսակազգեստ շքքով ելէք ընդ առաջ յաղթա-
 կան առաքինեաց,
 Ահա գան առ ձեզ Ղևոնդեանց հարք, որ ընդ
 սրգիս մեռան .
 Առէ՛ք տարէք յանդիման կացուցէք
 Պետական տխուրն առաջ .
 Տուք զաղերսագիր և յիշեցէք զտառապեալ
 Հայաստան :

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

20p

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0348395

34945

